

انتشارات دریابگی

آدرس: خیابان شریعتی، روبروی خیابان ملک، بن‌بست صبری، پلاک ۲
تلفکس: ۰۲۱-۷۷۵۱۷۳۴۹

نشانه‌ها و مفاهیم در گورنگاره‌های دارالسلام

سعبده رحمن‌ستایش

ویراستار:

میرعلیرضا دریابگی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

نوبت چاپ: اول / بهار ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

طراح جلد: میرحسین دریابگی

گرافیکست و صفحه‌آرا: سحر تقوی

لیتوگرافی و چاپ: چاپ و نشر فرداد

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

تمامی حقوق مادی و معنوی این کتاب برای ناشر محفوظ است.

- سرشناسه : رحمن ستایش، سعیده، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور : نشانه‌ها و مفاهیم در گورنگاره‌های دارالسلام / سعیده رحمن ستایش؛ ویراستار میرعلیرضا دریابیگی
مشخصات نشر : تهران: انتشارات دریابیگی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری : ج، ۲۴۸ص. مصور(بخش رنگی)، جدول.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۶۱-۲-۸
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۵۴-۱۵۱].
موضوع : قبرستان دارالسلام شیراز
موضوع : آرامگاه‌ها--ایران
موضوع : سنگ قبر--ایران
موضوع : آرامگاه‌ها--ایران--شیراز
موضوع : سنگ قبر--ایران--شیراز
شناسه افزوده : دریابیگی، میرعلیرضا، ۱۳۵۶-، ویراستار
رده‌بندی کنگره : DSR ۴۵/۱۴٫۳ ۱۳۹۱
رده‌بندی دیویی : ۹۵۵/۰۰۴۳
شماره کتابشناسی ملی : ۲۹۹۷۷۱۹

فهرست

چکیده ۶

پیشگفتار ۹

فصل اول

گورستان ۱۱

پیوست تصاویر ۲۲

فصل دوم

نمادهای گرافیکی و نشانه‌شناسی نقوش در سنگ مزار ۳۱

پیوست تصاویر ۵۱

فصل سوم

نگاهی ویژه به قبرستان درالسلام شیراز ۱۰۳

پیوست تصاویر ۱۱۴

فصل چهارم

جایگاه فرهنگی و گورستان‌ها ۱۴۷

پیوست تصاویر ۱۵۲

فصل پنجم

پیوست‌ها ۱۵۹

پیوست تصاویر ۱۸۲

منابع ۲۴۱

چکیده

فرهنگ غنی یک ملت به تنهایی در دل کتابخانه ها، موزه ها و ساختمان های باشکوه به جای مانده از گذشته های دور بلکه در دل سنگ مزارهای باقیمانده از دوران های مختلف یک فرهنگ نیز نهفته است.

با توجه به اعتقادات، باورها، زندگی روزمره با اشتغالات متفاوت در زمان های متفاوت، چه قبل اسلام و چه در دوران اسلامی، انسان آنچه از حیات خود را می توانسته مستقیم یا با اشاره و کنایه بر آنچه ماندنی است، سنگ مزار خود، نقر می کرده است. این نقش و نگارها بی مانند کتابی باز ست که میراث گذشتگان ما بر آن نقش بسته است که متأسفانه چندی است که دارد به دست فراموشی سپرده می شود و از روی سنگ قبرها محو شده است.

با سر زدن به چند قبرستان قدیمی و مستند سازی آنچه بر روی سنگ مزارها بر جا مانده است و هم چنین بررسی باورهایی که طی آن مردم چنین نقش هایی را بر سنگ مزار حکاکی کرده اند و تطبیق سازی آن با فرهنگ مردم منطقه تصویری کلی از زندگی این ملت ترسیم کرد.

پیشگفتار

ایکون، جدا از تصویر به هر نوع نمادی، چه کلامی و چه غیر کلامی اطلاق می شود و امروزه آیکونوگرافی به روشی در پژوهش تاریخ هنر اطلاق می شود که در آن نه به خالق و سبک یک اثر هنری بلکه به تجزیه و تحلیل محتوای تصویر می پردازد. از همان آغاز محتوای تصویرها موضوعی بود که بسیاری از جمله اندیشمندان یونانی را به خود مشغول می کرد و نشانگر کهن ترین گرایش به تفسیر تصویر است.

فرهنگ های مختلف بازنمایی های تصویری گوناگونی را برای پدیده های مختلف خلق کرده اند. و این امر باعث شده است تصویرها و نمادهای تصویری که به صورتی قاعده مند در یک اثر به کار می روند، همچون مفاهیم ادبی نهادینه شده باشند. خوانش تصویرها در گرو شناسایی باورهای است که در هر فرهنگ باعث ایجاد قراردادهایی برای انتقال مفاهیم شده است. در این پژوهش سعی شده است ریشه های تاریخی تصویر و باورهای مرتبط به آن را یافته و جست و جوی روح نمادین مسلط هر تصویر را که در یک فرهنگ خاص رواج داشته است، بررسی نمود. نماد، اندیشه را برمی انگیزد و انسان را به گستره تفکر بدون گفتار رهنمون می سازد.

بسیاری از یافته های فرهنگی امروز پس از دست یافتن به گورستان ها و آرامگاه

های کهن و تحقیق و بررسی در آنها حاصل شده است. به کار بردن نشانه‌های گوناگون در داخل گور و نیز بر روی مزار هنوز در مناطق مختلف به تناسب تفاوت در مبانی اعتقادی استمرار دارد و یکی از عرصه‌های شایان توجه در پژوهش‌های فرهنگی است.

اما هنر بکار رفته در نشانه‌ها و نمادهای کنده کاری شده بر روی سنگ مزارها و هم چنین استفاده از هنر عکاسی برای نمایاندن و معرفی و پایدار کردن هنر حجاری بر روی سنگ مزارها می‌تواند این پژوهش فرهنگی و مردم‌شناسی را به یک پژوهش هنری تبدیل کند.

منشأ تلاش کاوشگرانه بشر برای دستیابی به معلومات بیشتر را عواملی نظیر نیاز فطری انسان به دانستن تشکیل می‌دهد، تجارب بشر و آگاهی او در هر دوره تاریخی به صورت مکتوب یا سینه به سینه و گاهی به صورت منقوش بر سنگ مزار به نسل‌های بعد سپرده شده و آنها نیز به این ترتیب تجارب خود را به نسل‌های بعد از خود می‌سپرنند. اما بنا به دلایل بسیار متفاوت از قبیل شرایط جغرافیایی و آب و هوا، فرسوده شدن، متروک شدن یا به سرقت رفتن سنگ مزارهای با نقوش نفیس و بی‌مانند برخی از این تجارب به نسل‌های بعد از ما نمی‌رسد. در این پژوهش سعی شده است قسمتی از این سرمایه ملی به صورت تصاویر ماندگار شود.

در بیشتر پژوهش‌هایی از این دست، پژوهشگران به سراغ قبرستان‌های که به صورت آثار ملی ثبت شده‌اند می‌روند اما برخی از جالب‌ترین سنگ مزارهایی که در این پژوهش به تصویر کشیده شده‌اند مربوط به قبرستان‌هایی است که به ثبت آثار ملی نرسیده‌اند و به مرور در حال فراموشی، فرسوده و تخریب شدن به دست محیط و انسان هستند.